

คนนำทางที่ซื่อพร

โดย สอาด แก้วเกษ

มโนปุพฺพพฺงคฺมา ธมฺมา
มนสา เจ ปทฺทฺเจน
ตโต นํ ทุกฺขมนฺเวติ

มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
ภาสติ วา กโรติ วา
จกฺกัว วทโต ปท^๑

มโน คือ วิญญาณเป็นรากฐานของธรรมทั้งหลายประเสริฐกว่า
ธรรมทั้งหลาย เพราะธรรมทั้งหลายสำเร็จมาแต่วิญญาณ เพราะฉะนั้น
หากว่าบุคคลใดมีวิญญาณชั่ว จะพูดอะไรก็ตาม จะทำอะไรก็ตาม เพราะ
เหตุที่มีวิญญาณชั่วนั้น ความทุกข์ย่อมจะติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุน
ตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียน

มโนปุพฺพพฺงคฺมา ธมฺมา
มนสา เจ ปสนฺเนน
ตโต นํ สุขมนฺเวติ

มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
ภาสติ วา กโรติ วา
ฉายาว อนุปายินิ^๒

มโน คือ วิญญาณเป็นรากฐานของธรรมทั้งหลายประเสริฐกว่า
ธรรมทั้งหลาย เพราะธรรมทั้งหลายสำเร็จมาแต่วิญญาณ เพราะฉะนั้น
หากว่าบุคคลใดมีวิญญาณผ่องใส จะพูดอะไรก็ตาม จะทำอะไรก็ตาม
เพราะเหตุที่มีวิญญาณผ่องใส นั้น ความสุขย่อมจะติดตามเขาไปเหมือน
เงาติดตามตัว

^๑ พ.ธ. ๒๔/๑/๑๕ มจร.

^๒ พ.ธ. ๒๔/๒/๑๕ มจร.

ศิษย์เก่า ทางที่ชื่อหัวใจ

สอาด แก้วเกษ

กรรมการมูลนิธิพร รัตนสุวรรณ
อดีตผู้อำนวยการกองฝึกอบรม กรมส่งเสริมสหกรณ์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คนนำทางที่ชื่อพร

โดย สอาด แก้วเกษ

พิมพ์ครั้งแรก : พฤศจิกายน ๒๕๔๗

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์เนื่องในงานทำบุญคล้ายวันเกิด
อาจารย์พร รัตนสุวรรณ และมอบถวายคัมภีร์
อรรถกถาฎีกาแด่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ณ ตึกมหาธาตุวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์
กรุงเทพมหานคร

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิญญาน ๔๗/๒ ถนนสามเสน

บางลำพู เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐-๒๒๘๒-๒๐๒๕, ๐-๒๒๘๑-๑๗๐๖, ๐-๖๒๙-๑๙๕๑

โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๓๖๖๕

คำปรารภ

“คนนำทางชื่อพร” เป็นหนังสือที่คุณสอาด แก้วเกษ บันทึกลงถึงชีวิตการทำงานของอาจารย์พร รัตนสุวรรณ ในยุคที่ทำการบุกเบิกก่อสร้างศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน อาจารย์พร เป็นคนนำทางตั้งแต่เริ่มต้นติดต่อค้นหาสถานที่เพื่อนำนักศึกษาไปปฏิบัติธรรม อาจารย์พร เป็นบุคคลที่เหนื่อยลำบากยากเข็ญที่สุด เพราะงานส่วนใหญ่ทุกอย่างต้องทำเองตั้งแต่งานหาปัจจัย ติดต่อกับบุคคลต่างๆ งานอบรมสั่งสอนงานดูแลสถานที่สำนักงาน ดูแลพระภิกษุที่มาอยู่ประจำที่ศูนย์ งานแนะนำทำบุญกับชาวบ้าน รวมทั้งปลูกต้นไม้ ดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกไม่ไหม้ไฟไหม้ ต้นไม้ที่โตแล้วก็คอยตรวจตราไม่ให้คนมาทำลายลักตัด เป็นงานหนักเพราะขาดทุนทรัพย์ ที่จะจ้างคนมาช่วยเหลือประจำ แต่ก็มีอาสาสมัครมาช่วยเป็นครั้งคราว ซึ่งคนหนึ่งก็คือ คุณสอาด แก้วเกษ ซึ่งเป็นบุคคลผู้มีใจเสียสละอย่างแท้จริง

คุณสอาด แก้วเกษ เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์พร มาช่วยงานตั้งแต่เริ่มก่อสร้างศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน คุณสอาด แก้วเกษ จบการศึกษาทางด้านสหกรณ์ และรับราชการเป็นหัวหน้ากองฝึกอบรมกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คุณสอาด สมรสกับคุณเย็นใจ จัตตะศรี ซึ่งเป็นน้องสาวคุณศรีเพ็ญ จัตตะศรี ซึ่งเท่ากับเป็นญาติสนิท คือเป็นน้องเขยของคุณศรีเพ็ญ คุณสอาดและคุณเย็นใจ ได้มาช่วยงานของศูนย์ฯ ตั้งแต่เริ่มต้นการก่อสร้างศูนย์พัฒนาศาสนา

แคมป์สน โดยช่วยเหลืองานทุกด้าน เป็นกำลังสำคัญที่ช่วยเหลือให้งานของศูนย์ดำเนินไปได้

เป็นโซเฟอร์ช่วยขับรถในการเดินทางไปกลับระหว่างแคมป์สน จังหวัดเพชรบูรณ์ และบ้านพักที่บางลำพู กรุงเทพมหานคร

ช่วยงานก่อสร้างต่างๆ ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า ถางป่า ทำแนวกันไฟ และดับไฟเมื่อมีไฟลามมาจากที่อื่น

ในช่วงที่คุณสอาด แก้วเกษ ยังรับราชการที่กองฝึกอบรม ได้นำสมาชิกสหกรณ์ มาขอใช้สถานที่ของศูนย์ทำการฝึกอบรมสมาชิก เพื่อเป็นการแนะนำให้สมาชิกสหกรณ์รู้จักสถานที่ของศูนย์พัฒนาฯ และได้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ได้แนะนำให้สมาชิกปฏิบัติธรรม และปลุกต้นไม้ ปลุกป่าให้เป็นทรัพยากรของแผ่นดิน และให้ความร่วมมือร่วมใจกัน

เมื่อทางศูนย์ มีกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรม คุณสอาดจะเป็นผู้รวบรวมประวัติของศูนย์ โดยทำเป็นสไลด์ นำมาฉายและบรรยายเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้ทราบประวัติความเป็นมาของศูนย์ ตั้งแต่เริ่มบุกเบิก

คุณสอาด แก้วเกษ เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ มีความสามารถความเชี่ยวชาญในด้านการเขียนหนังสือ ทั้งในด้านร้อยกรองและร้อยแก้ว เมื่อมีงานสำคัญทางศูนย์ คุณสอาดจะเป็นผู้เขียนคำกล่าวรายงาน กล่าวต้อนรับผู้มาประชุมอบรมที่ศูนย์ และให้คำสรุปรายงาน ให้โอวาทและคติธรรมเมื่อจบการอบรม

คุณสอาด เป็นผู้เปี่ยมไปด้วยความรู้ และคุณธรรม มีจิตใจเปี่ยมด้วยเมตตา และเอื้ออารีต่อผู้คนรอบข้าง ได้ไปบรรยายและแสดงปาฐกถาในที่ต่างๆ สอนนักศึกษาปริญญาโท และบรรยายอบรมตามที่มีผู้ติดต่อเชิญมาตลอดเวลา

คุณสอาด เป็นกรรมการของมูลนิธิพร รัตนสุวรรณ ทำหน้าที่เป็นประธานการประชุมอยู่เป็นประจำ เมื่อประธานกรรมการและรองประธานกรรมการมูลนิธิ ขอลาการประชุม เป็นผู้มีความรัก ความผูกพันทางใจ คอยให้การสนับสนุนคำแนะนำ และชี้แนวทางให้มูลนิธิ มีความเจริญก้าวหน้า และมีกิจกรรมต่อเนื่อง

การมีชีวิตด้วยความเสียสละและการให้ ตามแบบของอาจารย์พร รัตนสุวรรณ เป็นชีวิตที่สำคัญที่สุด เราจะมีโอกาสทำความดีได้หลายทาง มีความรัก ความเข้าใจ และความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นความดีและความสุขที่แท้จริงที่จะติดตัวไปด้วย ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

รายชื่อหนังสือคัมภีร์อรรถกถาฎีกาและรายนามเจ้าภาพจัดพิมพ์หนังสือที่จะมอบหมาย มีดังนี้

๑. คัมภีร์มธุสาร์ตททีปนีฎีกา – คัมภีร์มณิทีปฎีกา คุณพ่อใจ๋เคียง แซ่แต้ คุณแม่แจ็กเกียว แซ่เลียง โดยคุณชลิภา โรจนโกศล บริจาคทรัพย์ ๑๒๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน) เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์

๒. คัมภีร์ชินาลังการฎีกา คุณกิตติชาติ-คุณผ่องผิว พัฒนประภาพันธ์ และครอบครัว บริจาคทรัพย์ ๑๒๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน) เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์

(๔)

๓. คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหทีปนีฎีกา คุณพ่อหวังเงินฟู (บุญถึง อึ้งประเสริฐ) คุณแม่เฉิงจีฟาง (วดี บัญชรชิน) โดยคุณณรงค์ วุทธเสถียร และครอบครัว บริจาคทรัพย์ ๑๒๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน) เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์

๔. คัมภีร์วินัยกัมมจันตिका บาลี - แปล เรือเอกบุญมี เรือโทหญิงปัทยทิพย์ (ทินกรฯ) เอมะวิศิษฐ์ รน. บริจาคทรัพย์ ๑๒๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน) เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์

สำนักคัมภีร์ทางวิญญาน

๔๗/๑-๓ ถนนสามเสน แขวงวัดสามพระยา

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐-๒๒๔๒-๒๐๒๕, ๐-๒๒๔๑-๑๗๐๖, ๐-๒๖๒๙-๑๙๕๑

แฟกซ์ : ๐-๒๒๔๐-๓๖๖๕, มือถือ ๐๑-๙๓๓-๙๒๐๙

คำนำ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือจาริกบุญจาริกธรรม ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก” (ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺสเสสฺสุ) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และพัฒนาได้ ย้ำว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก ถ้าไม่ฝึกแล้วหาประเสริฐไม่ ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาหรือการฝึกเป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา

ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นแหล่ง “ฝึกคน” แห่งหนึ่งที่มีความเป็น “สัปปายะ” ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนเกิดจากการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของอาจารย์พร รัตนสุวรรณ ผู้ที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ผู้ได้ศึกษาพระไตรปิฎกจนมีความรู้อย่างเชี่ยวชาญ ชำชอง มีความซาบซึ้งในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ยอมอุทิศชีวิตทั้งชีวิต เพื่อการเผยแผ่พระศาสนาและได้ทำตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ トラบจนวาระสุดท้ายของชีวิต ตามที่ปรากฏในหนังสือ ... คนนำทางที่ชื่อพร เล่มนี้

ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมงานในช่วงของการบุกเบิกก่อสร้างศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนตลอดมา จนถึงปัจจุบัน ได้มีโอกาส “ชิมซบ” ความรู้ทางพระพุทธศาสนาจากการสอนของอาจารย์ มาใช้ในอาชีพ

นักฝึกอบรมและใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ด้วยสำนึก
ในพระคุณ

งานของอาจารย์พร อาจสรุปได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

๑. งาน “ฝึกตนเองและฝึกผู้อื่น” ได้แก่การศึกษาคำสอนทาง
พระพุทธศาสนาทั้งในด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ และการถ่ายทอด
คำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเป็นอาจารย์ประจำในมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย (มจร. ในปัจจุบัน) และ “ฝึกผู้อื่น” โดยการ ตั้งสำนัก
ธรรมวิจัย ฝึกสอนสมาธิวิปัสสนา ฯลฯ ในวัดมหาธาตุฯ

๒. งานจัด “สถานที่ฝึกคน” ได้แก่การจัดตั้งศูนย์พัฒนา
ศาสนาแคมป์สน อย่างทุ่มเทด้วยชีวิตจิตใจ มีบันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า
“... ณ ผืนดินอันเป็นที่ตั้งศูนย์พัฒนาศาสนานี้ บรรดาผู้สน นองสน
ลูกสน ตลอดจนเม็ดยกรวด เม็ดยทราย ย่อมเป็นพยานได้ว่า เกือบไม่มี
จุดไหนที่รอยเท้าของอาจารย์พร ไม่เคยเหยียบและย่างไม่มีเม็ดยดิน
ยอดไม้ใบหญ้าใดๆ ที่ไม่ได้รองรับหยาดเหงื่อของอาจารย์พร วันแล้ว
วันเล่า ตลอดเวลา ๑๘ ปี เพื่องานของมหาจุฬาฯ ...”

๓. งาน “ผลิตเอกสาร” เพื่อการเผยแพร่คำสอนทาง
พระพุทธศาสนา ที่เขียนโดยอาจารย์เองหลายเรื่อง และการริเริ่มและ
เป็นผู้นำในการตรวจชำระและพิมพ์คัมภีร์อรรถกถา เพื่อการศึกษา
ค้นคว้าและการ “ฝึกตน” ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะเพื่อเทอดทูนเกียรติคุณ
ของอาจารย์พร ให้ชื่อของอาจารย์ยังคงอยู่ตลอดไป สมเป็นบุคคล

(๓)

ตัวอย่างแล้ว ยังประสงค์ให้ผู้มาเยือนศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน
ได้รู้จักศูนย์พัฒนาศาสนาและตระหนักว่า กว่าจะมาเป็นวันนี้ ผู้บุกเบิก
ได้ต่อสู้ดิ้นรน เผชิญปัญหาอุปสรรคมากมายเพียงใด สมควรที่จะได้รักษา
ไว้ให้เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังสืบไป

(สอาด แก้วเกษ)

กรรมการมูลนิธิพร รัตนสุวรรณ

เกี่ยวกับผู้เขียน

- ชื่อ-สกุล** สอาด แก้วเกษ
- เกิด** วันอาทิตย์ที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๗๙
- การศึกษา** เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- การศึกษาดูงานในต่างประเทศ** ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ พม่า จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เยอรมันนี อังกฤษ อิตาลี สวีเดน เดนมาร์ค นอร์เวย์ ในระหว่างรับราชการ รวม ๑๙ ครั้ง
- การรับราชการ** รับใช้ชาติในฐานะลูกผู้ชายไทย เป็นเวลา ๑ ปี ในตำแหน่ง ผบ. หมวดแห่งกองทัพบก
- ตำแหน่งสุดท้ายก่อนเกษียณอายุราชการ** ผู้อำนวยการ กองฝึกอบรม กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์
- กรรมการมูลนิธิพร รัตนสุวรรณ

คนนำทางที่ซื่อพร

โดย สอาด แก้วเกษ

“ประวัติศาสตร์อาจมีในหลายด้าน
แต่คนที่ทำงานไม่เคยจะเอ่ยออกนาม
คนที่แบกหามลุยน้ำลุยโคลนคนที่สรรสร้าง
จากป่าเป็นเมืองรุ่งเรืองงามเพียงเวียงวัง
ด้วยเลือดด้วยเนื้อของคนนำทาง ถางทางตั้งต้นให้คนต่อไป

จากป่าเปลี่ยวเที่ยวไปในทุกถิ่น
ดั่งโบกโบยบินพื้นดินเป็นถิ่นอาศัย
หนาวเหน็บใจกายภัยร้ายเพียงใดไม่เคยไหวหวั่น
รุดหน้าฝ่าฟัน ก้าวไปให้คนเดินตาม
ทุกอย่างก้าวเขาเหมือนเงาเลื่อนราง ผังนามผังร่างอยู่กลางแผ่นดิน”

ข้างต้นนั้นเป็นเพลงหนึ่งในหลายเพลงที่แต่งขึ้นเป็นอนุสติสำหรับ
นักฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ผมนึกถึงเพลงนี้คราใด ทำให้ระลึกถึงชีวิตของ
อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ในยุคที่ทำการบุกเบิกก่อสร้างศูนย์พัฒนา
ศาสนาแคมป์สน อาจารย์พรเป็นคนนำทาง “..... ถางทางตั้งต้นให้

คนต่อไป" ท่ามกลางอุปสรรคมากมาย ทั้งจากความไม่เข้าใจความ
สงสัยของชาวบ้าน ท่ามกลางเสียงครหาจากฝ่ายบริหารของมหา
วิทยาลัยว่าอาจารย์พร ใช้ชื่อมหาจุฬาฯ ไปหากิน ท่ามกลางความ
ขัดสนทุรอนที่จะมาดำเนินการ ล้วนเป็นเรื่องใหญ่ๆ ทั้งสิ้น แต่วิสัย
ของผู้นำทางที่เด็ดเดี่ยวแล้ว "..... หนาวเหน็บใจกายภัยร้ายเพียงใด
ไม่เคยไหวหวั่น รุดหน้าฝ่าฟัน ก้าวไปให้คนเดินตาม" เหตุการณ์
ทำนองนี้เกิดขึ้นวันแล้ววันเล่า แต่ไม่ได้ทำให้อาจารย์ย่อท้ออย่างใด
กลับอดทน เข้มแข็ง มุ่งมั่นเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

☞ อาจารย์พร นำรถแทรกเตอร์

๑๘ ปี แห่งการต่อสู้กับเหตุการณ์รอบข้าง จนศูนย์พัฒนาศาสนา
แคมป์สนเป็นรูปเป็นร่าง "..... จากป่าเป็นเมือง รุ่งเรืองงามเพียงเวียงวัง
ด้วยเลือดด้วยเนื้อของคนนำทาง ถางทางตั้งต้นให้คนต่อไป" ก็ต้อง
ผจญปัญหา อุปสรรคมากมายที่คนที่ไม่แข็งแกร่งจริงแล้ว ก็คงต้อง

“ม้วนเลือกกลับบ้าน” ไปทีเดียวกว่าอาจารย์พร จะได้รับการยอมรับและยกย่องก็ต่อเมื่อ อาจารย์ได้จากโลกนี้ไปแล้วถึง ๕ ปี

ในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ อันเป็นปีที่ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนมีอายุครบ ๒๕ ปี ในการอภิปรายเป็นคณะครั้งนั้นได้กล่าวถึงผลงานของอาจารย์และทิศทางพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาไปสู่ความเป็นนานาชาติ ผู้อภิปรายได้เปรียบเทียบการทำงานของอาจารย์พร สมัยบุกเบิกที่ต้องทำงานโดดเดี่ยว เหมือนเหตุการณ์สมัยที่สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ทรงขับคชาธารรুকโล่ทหารพม่ารามัญ ที่ยกทัพมาเต็มท้องทุ่งเดินดุคคลื่นมหาสมุทร ขณะที่ข้าศึกไล่พลชาวพระนครถอยร่นไม่เป็นขบวน ทรงขับเจ้าพระยาไชยานุภาพ เข้าโจมตีแทงข้างม้ารี้พลไล่สายเสยฉัตตะลุมบอน พลพม่ารามัญล้มตายเกลื่อนกราด ช้างข้าศึกได้กลืนน้ำมันพระคชาธาร ก็หกหันตลบปะกันไปเป็นอลหม่าน ทรงรুকโล่จนข้างทำวพระยามุขมนตรีและโยธาหารซ้ายขวาหน้าหลังทั้งนั้นตกลงไป มีทันเสด็จพระคชาธารและท้ายที่สุดปล่อยพระองค์เสด็จอยู่ท่ามกลางข้าศึกเพียงลำพัง และได้กระทำยุทธหัตถีจนมีชัยชนะนับเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่เกริกเกียรติเป็นอย่างยิ่งขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช การยกย่องเช่นนี้ นับเป็นเกียรติยศแก่อาจารย์พรเป็นอย่างยิ่ง

ผมเปรียบเสมือน “ไพร่เลว” คนหนึ่งที่มี “ส่วนเล็กๆ” ในการรูดหน้าฝ่าฟันในสมัยแรกๆ “ก็พลอยปลื้ม” ไปกับอาจารย์ด้วย ผมได้ทันเห็นต้นไม้เล็กๆ ที่ปลูกด้วยมือของตนเอง ณ บัดนี้โตใหญ่ จาก “ต้นไม้”

กลายมาเป็น “ป่าไม้” ให้ร่มเงายังประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาและมหาจุฬาฯ ดังเช่นปัจจุบัน ได้ทันเห็นไฟไหม้ลามเลียต้นไม้ของเราเป็นภาพที่น่าเวทนา ยิ่ง ไฟก็ช่างกระไรเลยไม่เลือกเวลาไหม้แม้ในเวลาที่ไม่สมควร ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืน ระหว่างเวลากินอาหาร หรือเวลาหลับนอน ผมได้ทันลากสายสูบลดับไฟอันหนักอึ้งที่อาจารย์พรถือหัวสูบลดดับเพลิงพากันลากถูถูกั๊งไปตามแนวป่า เผชิญกับเปลวไฟเปลวแดด สายลมก็เช่นกันเมื่อเกิดไฟไหม้ก็จะมีลมพัดแรงทำให้เปลวไฟโหมหนักขึ้น เราพากันสลักคว้นไฟจนใจแทบจะขาด ครั้นลมเปลี่ยนทิศเราก็จำเป็นจะต้องลากสายสูบลดับไฟที่เมื่อสูบน้ำเข้าไปแล้วจะหนักอึ้งราวกับลากงูเหลือมยักษ์ไปอยู่เหนือทางลม เพราะการดับไฟป่านั้น มีกฎอยู่ว่าต้องอยู่เหนือลมเสมอ ความที่ต้องเร่งร้อนให้ทันการ เราจะถูกขีดข่วนเลือดซิบด้วยหนามเขี้ยววูที่แหลมคม ฯลฯ กว่าต้นไม้จะกลายเป็นป่าเราต้องเสียทั้งเหงื่อ ทั้งน้ำตา ทั้งเนื้อ ทั้งเลือด นี่แหละชีวิตของผู้นำทาง

๕ อาจารย์พร ลากสายสูบลดับไฟ

เมื่อเกิดเหตุไฟไหม้ป่า กิจกรรมอื่นทุกอย่างต้องหยุดหมด แล้วทุกคนจะมุ่งมายังที่เกิดไฟไหม้ ไม่มีใครเลยที่นิ่งดูตาย พวกเราที่ไม่ได้ลากสายสูบกักหาคะสอบเก่าๆ ถังน้ำ กิ่งไม้ มาผจญเพลิงกันเท่าที่จะทำได้ ตะโกนบอกกันโหวกเหวกโกลาหล มอมแมมไปด้วยเศษถ่านไม้ ขี้เถ้า เปียกปอนไปด้วยน้ำดับไฟ สำหรับผู้ที่ไม่เคยรู้จักอาจารย์มาก่อน ใครจะเชื่อว่า คนที่ท่านเห็นเปียกน้ำและมอมแมมนี้แหละคืออาจารย์พร อาจารย์ผู้บรรยายธรรมะ อาจารย์ผู้สอนสมาธิ อาจารย์ผู้เขียนตำราทางพระพุทธศาสนาหลายเล่ม เช่น พุทธวิทยา เป็นต้น อาจารย์ผู้ถือได้ทั้ง โม้ และ หัวสูบบุหรี่ไฟป่า เป็นได้ทั้งผู้บรรยายที่อยู่ต่อหน้า สายตาหลายร้อยหลายพันคู่จ้องมองเป็นตาเดียว และเป็นผู้ถือหัวฉีดน้ำดับไฟท่ามกลางป่าไม้ที่จ้องขอความช่วยเหลือให้พ้นจากไฟป่าที่กำลังโหมเข้าใส่อย่างไม่ปราณี ในวงการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแทบจะไม่มีผู้ใดที่ไม่รู้จักอาจารย์พรและไม่รู้จักแคมป์สน ถ้าจะกล่าวว่ “อาจารย์พร คือ แคมป์สน แคมป์สน คือ อาจารย์พร” ก็คงจะเป็นสมญาที่สมควร

แคมป์สนวันนี้ อายุ ๒๙ ปี หากเป็นคนก็หนุ่มฉกรรจ์ มีความพร้อมในทุกด้าน มีสัปปายะสำหรับการปฏิบัติธรรม เป็นลำดับต้นๆ จาก Rating ของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถ้าเปรียบแคมป์สนเป็นลูกของอาจารย์ ก็จะเป็นลูกที่ได้ถูกเลี้ยงดูให้มีความเพียบพร้อมทั้งวิชาและจรณะ เป็นสุภาพบุรุษที่น่ายกย่อง เป็นที่ภาคภูมิใจของพ่อแม่

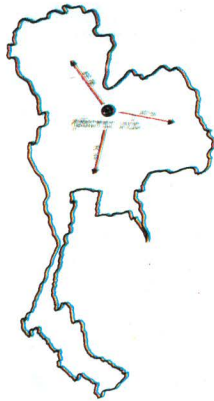

อย่างไรก็ดี เป็นที่รู้จักันโดยทั่วไปว่าสำนักปฏิบัติธรรม หลายแห่ง หลายสำนัก เมื่อสิ้นอาจารย์หรือแกนนำแล้ว กิจการทั้งปวงก็สิ้นสุดลง และล้มเลิก มิประจักษ์พยานให้เห็นเป็นตัวอย่างมากมาย เหตุการณ์ เช่นนั้นในสำนักอื่นอาจ “ใช่” แต่สำหรับศิษย์อาจารย์พรแล้ว “ไม่” ยังคงสืบทอดเจตนารมย์ของอาจารย์ที่ตั้งใจไว้ว่า “ศูนย์พัฒนาศาสนา มิใช่ทำเพื่อตัว” แต่ทำเพื่อ “พระศาสนาและมหาจุฬา” อย่างเหนียวแน่น ทำให้ผมนึกถึงพระโอวาทของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ที่ว่า จงถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาก ทรัพย์ และเกียรติยศ จะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์ หรือ คำกล่าวที่ว่า อยู่เพื่อตนอยู่แค่นั้นเอง อยู่เพื่อสังคมอยู่ชั่วดินฟ้า

อย่างไรก็ตาม ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า อาจารย์พร คือ แคมป์สน แคมป์สน คือ อาจารย์พร ฉะนั้น ถ้าไม่ได้เอาเรื่องราวใน สคริปต์โลด ที่ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ได้จัดทำไว้ดังต่อไปนี้ มาเป็นส่วนหนึ่งของข้อเขียนนี้แล้ว ก็ถือว่า ขาดหัวใจสำคัญของเรื่องราวไปที่เดียว

..... ณ พื้นที่ ๒,๐๐๐ ไร่เศษ สภาพภูมิประเทศเป็นเนินโคลนลาดหล่น ประดุงคลื่นภูเขา อยู่ในระดับที่สูงกว่ากรุงเทพ ๗๖๒.๖๖ เมตร ปกคลุมด้วยทะเลหมอกในฤดูหนาว รายล้อมด้วยหมูนูดูล้าง เป็นพื้นที่สีเขียวผืนใหญ่ที่ยังคงเหลืออยู่ในบริเวณนี้ เหล่าแมกไม้หลายหลากพันธุ์ ยืนตระหง่านดูเข้มแข็ง ดุจแถวทหาร คอยต้อนรับผู้มาเยือน นี่คือ ศูนย์พัฒนาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) คนนำทางที่ชื่อพร
สะอาด แก้วเกษ

๕ แผนที่แสดงที่ตั้งจังหวัดเพชรบูรณ์

ถ้าดูภาพจากแผนที่ประเทศไทย จะพบว่าจุดอันเป็นที่ตั้งศูนย์พัฒนาฯ อยู่กึ่งกลางของประเทศ จากจุดนี้ไปจังหวัดในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพฯ จะมีระยะทางประมาณ ๔๐๐ กม. จึงเป็นเสมือน หัวใจแห่งพระราชอาณาจักร

๕ ป่าสนสมบูรณ์

ศูนย์พัฒนาสาสนาแม่โจ้

เพื่อนบ้านที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมีอยู่หลายแห่ง เช่น ไร่บีเอ็น ที่มีชื่อเสียงในการปลูกพืชเมืองหนาว อนุสรณ์ผู้เสียสละเขาค้อ ภูหินร่องกล้า ฯลฯ เป็นต้น

แคมป์สนเป็นชื่อตำบลหนึ่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ คงได้ชื่อเนื่องด้วยเป็นที่ป่าสนเมืองหนาว อายุราว สองถึงสามร้อยปี

ในอดีตเมื่อถนนสายพิษณุโลก-หล่มสักตัดผ่าน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จับจองที่ดินบริเวณนี้ นัยว่าจะใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ แต่ยังมีได้ทำประโยชน์ ต่อมาที่ดินผืนนี้ ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

ชาวบ้านได้เข้าถือครองและแผ้วถาง เพื่อปลูกกระท่อมปลูกข้าวโพดและพืชผักอื่นๆ บางพวกเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ บางพวกเจาะต้นสน

เพื่อเอาน้ำมันสน โคนและเลื่อยไม้จนดินที่เป็นป่าส่วนใหญ่มีสภาพโล่งเตียน
หน้าดินถูกทำลาย เกิดความแห้งแล้งทั่วไป

สภาพป่าถูกทำลาย

ป. บิ๊กได้ประพันธ์บทกลอนไว้ว่า

สนเสียดฟ้าอนิจจนาสงสาร ถูกล้างผลาญชีวาพาใจหาย
แต่ก่อนยลสนนี้มีมากมาย สองปีปลายทลายสนจนบางตา

นี่คือสภาพของแควบ่สนก่อนปี ๒๕๑๘

งานศูนย์พัฒนาการชลประทานเริ่มเมื่อ ๒๙ ปีก่อน คือในปี ๒๕๑๘
อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ซื้อสิทธิ (ครอบครอง) ในที่ดินจากชาวบ้าน
ที่ได้เข้ามาทำกินในที่ดินของกรมธนารักษ์นั้น และอาจารย์พร ได้ทำการ
พัฒนาเรื่อยมาให้เป็นที่ปฏิบัติธรรม สำหรับพระนิสิต พระสงฆ์ ขรวาส
เด็กและเยาวชน โดยใช้เวลา กว่ายี่สิบปีในการปลูกป่าและการฟื้นฟู

สภาพป่า, การก่อสร้างถนน, การติดตั้งไฟฟ้า, การขุดสระน้ำ, การปรับปรุงอาคาร ฯลฯ โดยแบ่งโซนการใช้พื้นที่ดินภายในบริเวณตามความเหมาะสมคือ

เนินแควบี่สนที่พัค

ส่วนที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับปากท้อง นั่นคือ ครัว โรงอาหาร และที่พักสำหรับฆราวาส เป็นเสมือนที่ตั้งศูนย์บัญชาการ ที่รายล้อมด้วยปูลานอายุกว่าสองร้อยปี ยืนสะพรั่ง คอยปกป้องคุ้มครองผู้มาเยือน

ที่นี่ ที่พักของฆราวาส จัดแยกไว้เป็นสัดส่วนต่างหาก จากที่พักของสงฆ์

เนินหอประชุมและที่พักสงฆ์

อาคารหลังแรกที่ได้ก่อสร้างในศูนย์พัฒนาศาสนาได้แก่ อาคารหอประชุม ซึ่งได้วางศิลาฤกษ์ก่อสร้างเมื่อ วันลอยกระทงปี ๒๕๑๔ ตรงกับวันจันทร์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน อันเป็นวันคล้ายวันเกิดของอาจารย์พร ศาลาหอประชุมหลังนี้ ใช้เป็นสถานที่ทำบุญของชาวบ้าน เป็นสถานที่อบรม รับแขก เป็นหอฉัน เป็นที่ปฏิบัติธรรมและเป็นอาคารสารพัดประโยชน์

บริเวณนั้น มีกลุ่มกุฎิพระหลังเล็กๆ กว้างวายาววา น่ารัก อยู่ติดกับลานไทรอันร่มรื่นและตึก ๓ ชั้นทาสีแดง เรียกชื่อว่า ตึกแดง ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นห้องสมุดพร รัตนสุวรรณ และสถานีวิทยุชุมชน ศูนย์พัฒนาศาสนาแควบี่สน

เนินพระเจดีย์

พระเจดีย์อิสรภาพา ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรฯ ทรงรับสั่งผ่าน
ทางสมาธิจิต คุณศรีเพ็ญ จัตตะศรี ให้ก่อสร้างขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวม
วิญญาณบรรพไทยให้พลังความดีแห่งพระพุทธศาสนา ปกป้องคุ้มครอง
ผืนแผ่นดินไทย ทำลายล้างพลังชั่วทั้งปวง ให้ผืนแผ่นดินไทยคงอยู่
ชั่วกาลนาน

รูปพระเจดีย์

องค์พระเจดีย์มีขนาดฐานด้านละ สามวา สูงเจ็ดวาสองศอก
เป็นแบบเจดีย์ สามสมัยรวมกัน ส่วนฐานปัทมสิงห์แบบสมัยกรุง
ศรีอยุธยา ภายในบรรจุ ดินศักดิ์สิทธิ์จากพุทธสถานและสังเวชนียสถาน
ทั้งสี่ กัปปดอกไม้และดิน จาก ๗๒ จังหวัด ทั่วผืนแผ่นดินไทย ส่วนกลาง
องค์พระเจดีย์ เป็นแบบเจดีย์ วัดเจ็ดแถวสมัยกรุงสุโขทัย บรรจุพระ
บรมสารีริกธาตุและพระพุทธรูปนันทราย ทั้งสี่ทิศ ส่วนยอดเป็นเจดีย์

แบบวัดชนะสงคราม กรุงรัตนโกสินทร์ ครอบด้วยฉัตรเก้าชั้น ยอด
นภศูล วาสิลาฤกษ์ ในวันวิสาขบูชา ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๒๕ พฤษภาคม
๒๕๑๘

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ทรงสวมฉัตรเก้าชั้น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณฯ ได้มอบที่ดินอันเป็นที่ตั้งองค์พระเจดีย์
ให้เป็นของกองทัพไทย สมัยของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็น ผู้บัญชาการ
ทหารบก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เป็นประธานในพิธี
สวมฉัตรเก้าชั้น ยอดนภศูล เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๓ นับเป็น
เวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่วันวาสิลาฤกษ์ (พ.ศ. ๒๕๑๘) ซึ่งนำอัศจรรย์เพราะ
เท่ากับจำนวนปีที่ องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ถูกพม่าจับเป็น
ตัวประกัน

เนิ่นพ่อขุนผาเมือง

เป็นที่ตั้งรูปปั้นพ่อขุนผาเมือง กษัตริย์ผู้ให้ผืนแผ่นดินแก่ชาวไทย ผู้เป็นตัวอย่างของนักรบที่เสียสละอย่างสูงที่ทำงานเพื่อชนเผ่าไทย โดยพระองค์มิได้หวังสิ่งตอบแทนใดๆ เลย

ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย พ่อขุนผาเมืองเป็นนักรบผู้กล้าหาญ ครองเมืองรัต (หล่มสัก) และพ่อขุนบางกลางท่าวครองเมืองบางยาง (นครไทย) ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ นั้น ขอมมีอิทธิพลมากแต่โดยที่ พ่อขุนผาเมืองเป็นนักรบ ที่เก่งกาจ กษัตริย์ขอมพยายามผูกสัมพันธ์ มิตร โดยยกธิดาคือพระนางสิงขรเทวี ให้เป็นมเหสี ยกย่องและแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่ง “กมรเต็งศรีอินทราทิตย์ มีศักดิ์เสมอกัน”

พ่อขุนผาเมือง ➡

แต่เพราะขอมพยายามแผ่อิทธิพล กดขี่ รั้งความชนเผ่าไทย
พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางท่าวไม่อาจทนได้ จึงได้ร่วมกันมาตี
ยึดหัวเมืองของชนเผ่าไทยที่อยู่ลุ่มน้ำยม กลับคืนมาจากขอมแล้วตั้ง
ราชธานี กรุงสุโขทัย ขึ้น

แม้พ่อขุนผาเมืองจะรบเก่งและพระองค์เป็นทนายาทอันชอบ
ธรรมที่จะสืบสันตติวงศ์ แต่เพราะพระองค์มีมเหสีเป็นขอม ไม่อยากให้
เลือดไทยต้องแปดเปื้อน พระองค์จึงมอบให้พ่อขุนบางกลางท่าว ซึ่งก็คือ
พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ครองกรุงสุโขทัย ส่วนพระองค์ก็เสด็จออกจาก
เมืองราดไป อย่างผู้เสียสละ

รูปปั้นหล่อเหมือนพ่อขุนผาเมืองเป็นผลจากการติดต่อทางสมาธิ
โดยอาจารย์ลาวัญญ์ อุปอินทร์ ได้วาดรูป ตามที่คุนศรีเพ็ญ เห็นทาง
สมาธิ ส่วนอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมืองที่สี่แยกหล่มสักนั้น ได้จากการศึกษา
ทางประวัติศาสตร์ ของกรมศิลปากร

เนินปามามนุชา และศาลากัมมวัฏฐาน

เนินปามามนุชา เป็นป่าสนกลุ่มแรกๆ ที่ได้ปลูกใกล้เนินพระเจดีย์
เป็นป่าสนสามใบ ปลูกกลุ่มละสามต้น อันหมายถึง ชาติ ศาสนา และ
พระมหากษัตริย์ หรือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เหล่าสน
ได้เจริญเติบโต เป็นที่พัก ของสงฆ์ผู้มาปฏิบัติธรรม ภายใต้โคนต้นไม้
ที่ได้ก่อสร้างแทนปูน เพื่อสะดวกในการกางกลดของพระสงฆ์

๕ ศาลากัมมัฏฐาน

ศาลากัมมัฏฐาน พุทอัง สรณัง คัจฉามิ เป็นอาคารอเนกประสงค์ อีกหลังหนึ่ง ที่ก่อสร้างกลมกลืนกับบริเวณป่าสนมาฆบูชา เป็นอาคาร สองชั้น มีความร่มรื่นตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน ใช้เป็นที่พักบำเพ็ญจิตภาวนา ซึ่งใช้ได้ทั้งตัวอาคารและบริเวณป่าสน

๕ หอฉันจันทร์ศุภฤกษ์

หอฉัน จันท์ศุภฤกษ์

เนื่องจากศาลาหอประชุมที่สร้างไว้เดิมนั้นคับแคบ ไม่เพียงพอ
 กรณีมีผู้ปฏิบัติธรรม จำนวนมาก คุณชัชชัย จันท์ศุภฤกษ์ และครอบครัว
 จึงได้บริจาคเงินให้ก่อสร้างหอฉันขึ้นใหม่เป็นอาคาร สองชั้น ชั้นล่าง
 สามารถตั้งโต๊ะอาหารได้ ๓๐ โต๊ะ ประมาณ ๔๐๐ ที่นั่ง ส่วนชั้นบน
 ใช้เป็นที่พักสำหรับผู้เข้าอบรมและปฏิบัติศาสนกิจ

หอพระธรรมคัมภีร์

หอพระธรรมคัมภีร์

เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างเก็บพระธรรมคัมภีร์ และหนังสือ
 ต่างๆ ชั้นบนเป็นห้องประชุมอเนกประสงค์ ขนาด ๒๐๐ คน ใช้เป็นที่
 ประชุมอบรมสงฆ์และฆราวาสที่มาปฏิบัติธรรม ตามโอกาส

เนินพระสังฆเถระ

เป็นเนินชಾಯอาณาเขตด้านทิศตะวันออก คนละฝั่ง สระใหญ่
กับพระเจดีย์อิสรภาพฯ ฐานของเนินนี้ตัดเป็นขั้นบันได ยอดเนินเป็น
ที่ตั้งกุฏิสังฆเถระ กุฏิไม้สักทั้งหลังทรงไทยล้านนา สร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์
๒๕ ปีศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน

๕ กุฏิพระสังฆเถระ

ณ จุดนี้จะมองเห็นพระเจดีย์ สวนสมเด็จฯ เนินธรรมจักรฯ
สะพานมรรค ๘ และสระน้ำชัดเจน โดยมีภูเขาแก้วเป็นฉากหลังทึบ
เข้มแข็ง

☞อาจารย์พร ขณะเป็นพระ

อาจารย์พร เกิดที่จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๖๑ เป็นเด็กกำพร้าบิดา และมารดา ได้เข้ามาบวชเณรและศึกษาภาษาบาลี ที่สำนักเรียนวัดมหาธาตุ จนได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค ด้วยตั้งใจจะอ่านภาษาบาลีให้ได้ เพื่อการอ่านพระไตรปิฎก โดยที่อาจารย์สนใจการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนามาตั้งแต่เด็ก ฉะนั้น ในระหว่างศึกษานี้ก็ฝึกปฏิบัติไปด้วย พระสุเมธาธิบติ อธิบติสงฆ์วัดมหาธาตุ ผู้คุ้นเคยกับอาจารย์ ได้เขียนบทความถึงอาจารย์ไว้ว่า เมื่อปลายปี ๒๔๘๕ คือเมื่อเกือบหกสิบปีก่อน อาจารย์พร ยังเป็นพระ ได้ตัดสินใจเข้าป่าเพื่อปฏิบัติธรรม ศึกษาพระไตรปิฎก โดยเฉพาะการรอบรู้แตกฉานเชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้งในพระไตรปิฎกของอาจารย์พร เป็นเรื่องปกติสำหรับผู้ที่นอนกอดพระไตรปิฎกในป่านานปี ผลการศึกษาค้นคว้าที่ชัดเจน คือ หลักกฎของกรรม หลักปัจเจกพยาการ และเรื่องวิญญานจากการศึกษาพระไตรปิฎกและปฏิบัติสมาธิอย่างจริงจังนี้ กลายเป็น

ชุมพลังแห่งความรู้ที่ใช้ในการเผยแพร่ธรรมในกาลต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับวิญญาน

“ดูก่อนอานนท์ ถ้าวิญญานจักไม่ก้าวลงสู่ท้องของมารดา นามรูปจะพึงเกิดในท้องของมารดาได้หรือ” มิได้พระพุทธเจ้าข้า “เพราะเหตุนี้แล อานนท์ เราจึงกล่าวว่า วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป” เหล่านี้เป็นคำพูดที่ อาจารย์ใช้อยู่เสมอๆ จนมีผู้ขนานนามอาจารย์ว่า พรวิญญาน

ผลงานเด่นๆ ของอาจารย์ได้แก่การร่วมก่อตั้งพุทธสถาน ที่เชียงใหม่ ตั้งโรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เมื่อมาเป็นอาจารย์ สอนวิชาธรรมประยุกต์ ที่มหาจุฬาฯ ก็ได้ตั้งแผนกธรรมวิจัฯ ตั้งสำนัก ค้นคว้าทางวิญญาน ตั้งโรงพิมพ์วิญญาน ออกหนังสือพิมพ์วิญญาน ก่อตั้งศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน สร้างพระเจดีย์อิสรภาพ อนุสรณ์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ก่อสร้างรูปปั้นหล่อเหมือนพ่อขุนผาเมือง เขียนหนังสือธรรมะกว่า ๕๐ เรื่อง อำนวยการชำระคัมภีร์อรรถกถา และฎีกา การชำระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ปัจจุบันได้ชำระไปแล้วกว่า ๑๐๐ เล่ม เป็นหนังสือที่ได้พิมพ์แล้ว จำนวนประมาณ หนึ่งแสนฉบับ เป็นกระดาษที่ใช้พิมพ์คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ๑๔.๖ ล้านแผ่น ใช้เงินประมาณ ๑๒ ล้านบาท ภายใน เวลา ๑๕ ปี

จากความอดทน ความตั้งใจไม่แปรเปลี่ยนของอาจารย์พร ทำให้บริเวณศูนย์ฯ มีอาคารสถานที่ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เป็นสัปปายะยิ่ง

ตั้งแต่ปี ๒๕๑๙ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๒๙ ปี มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่พระศาสนาเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แก่มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย สรุปได้คือ

การฝึกอบรมด้านวิชาการและวิปัสสนาสมาธิของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหจุฬาฯ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๙ เป็นต้นมาทุกปีมิได้ขาด จากปี แรกๆ ที่มีพระนิสิตเพียง ๓๒ รูป ปัจจุบันเกือบ ๕๐๐ รูป รวมพระนิสิต ที่ผ่านการอบรมไปแล้วเป็นหมื่นรูป พระมหาเถระที่เป็นผู้บริหาร มหาวิทยาลัยในขณะนี้ส่วนใหญ่จะผ่านการมาอบรม ที่แคมป์สนมาแล้ว ทั้งสิ้น อาทิ ท่านอธิการบดีองค์ปัจจุบัน พระสุธีวรญาณ พระศรี ปริยัติโมลี ร.ท.ผศ.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ เป็นต้น

พระธรรมทูต

การฝึกอบรมด้านจิตภาวนาสำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบันเป็นรุ่นที่ ๑๐ มีพระธรรมทูตที่มาอบรม ณ

สถานที่นี้ ไปแล้ว ประมาณ ๕๐๐ รูป พระธรรมทูตเหล่านั้นได้จาริกไปยัง ประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก ยังแคมป์สนไปสู่ความเป็นนานาชาติ การจัดอบรมประชาชนตามโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง การอบรม ข้าราชการ นักเรียน เยาวชน ตลอดจนศาสนิกของศาสนาอื่น เช่น คริสตศาสนิกชน เป็นต้น กิจกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การ จัดชำระคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาทางพระพุทธศาสนา และจัดพิมพ์ ขึ้นใหม่ เพื่อถวายแด่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ และวัดต่างๆ เพื่อ ประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

*ทุกคนตายแล้วเน่า แล้วใครเล่าจักรัณรมย์
เหลือไว้ให้คนชม ก็มิแต่คุณความดี*

อาจารย์พร ได้ไปสู่อุโลกทิพย์ เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ อายุ ได้ ๓๔ ปีเศษ มวลศิษย์ได้สร้างรูปเหมือนของอาจารย์ไว้ที่ลานอาจารย์พร ที่ประดับด้วยสวนหย่อมสวยงาม ณ อนุสรณ์อาจารย์พร มีคำโคลง บันทึกรไว้ว่า

ลาน
อาจารย์พร

ผู้ตรากตรำทำงานทั้งชีวิต
สอนฝึกจิตแก่พระธรรมหลักคำสอน
สร้างสถาปนาสถาพร
สร้างคัมภีร์พระชินวรก่อนรอนราญ
สิ้นสำเนียงเสียงธรรมเคยสดับ
ท่านล่วงลับดับจิตปลิดสังขาร
มวลศิษย์สร้างร่างเหมือนเดือนวิญญาน
เพื่ออาสาสืบสานงานต่อไป

ทั้งชีวิตของอาจารย์พร ไม่ได้ทำงานอื่นนอกเหนือจากงาน
เผยแผ่พระพุทธศาสนา อาจารย์ได้ทำทั้งงานสอน งานศึกษาค้นคว้า
พระธรรมของพระพุทธองค์ เพื่อให้คนทั่วไปเชื่อเรื่องกฎของกรรม เรื่อง
วิบาก เรื่องตายแล้วเกิด เรื่องโอบปาติกะ เรื่องสังสารวัฏ เรื่องวิปัสสนา
สมาธิในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสงบในโลก

ตลอดเวลาเกือบยี่สิบปี อาจารย์ ต้องเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ
กับ แคมป์สน เกือบทุกสัปดาห์ ระยะทางรวมกันกว่าหนึ่งล้านกิโลเมตร
หรือ หลายรอบโลก อาจารย์พร มีชีวิตผูกพันอยู่กับศูนย์พัฒนาศาสนา
เป็นอย่างมาก ดังข้อความที่บันทึกไว้ว่า

“..... ณ ผืนดินอันเป็นที่ตั้งศูนย์พัฒนาศาสนาี้ บรรดาปูสน
น้องสน ลูกสน ตลอดจนเม็ตรวดเม็ตราย ย่อมเป็นพยานได้ว่า
เกือบไม่มีจุดไหนที่รอยเท้าอาจารย์พรไม่เคยเหยียบและย่าง ไม่มีเม็ตรดิน

ยอดไม้ ใบหญ้าใดๆ ที่ไม่ได้รับหยาดเหงื่อของอาจารย์พร วันแล้ว
วันเล่า ตลอดเวลา ๑๘ ปี เพื่องานของมหาจุฬาฯ

๕ แท่นป้ายหน้าอาจารย์พร

ณ สถานที่นี้ อาจารย์พร คือผู้ค้นพบ ผู้บุกเบิก ผู้หาทุนทรัพย์
เป็นคณากร เป็นหัวหน้าคณากร เป็นเกษตรกร ผู้ปลูกป่า เป็นนักผจญ
เพลิง เป็นนักพัฒนา เป็นสถาปนิก เป็นวิศวกร ฯลฯ

อาจารย์พรเป็นนักเผยแผ่พระศาสนา อาจารย์พรเป็นนัก
ปฏิบัติและสอนสมาธิวิปัสสนา เป็นนักสอนธรรมะ เป็นนักเขียนหนังสือ
ธรรมะ เป็นนักค้นคว้าทางวิญญาณ อาจารย์เป็นครูผู้ต้องไหว้ลูกศิษย์
ก่อน อาจารย์ผู้มีลูกศิษย์เต็มบ้านเต็มเมืองผู้ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่าง ตลอด
ชีวิตเพื่องานเผยแผ่พระศาสนา ที่แคมป์สนเป็นการปูพื้นฐานให้แก่มหา
จุฬาฯ”

ความใฝ่ฝันของอาจารย์พร ก็คือการให้แคมป์สนเป็นแหล่งของการศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางศาสนา เป็นแหล่งเผยแพร่ธรรมะ ทางสื่อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแพร่สู่ความเป็นนานาชาติ จัดให้มีกองทุนจำนวนหนึ่งเพื่อการสนับสนุนความใฝ่ฝันดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย

รักอาจารย์พร

โปรดรักแคมป์สน

รักแคมป์สน

โปรดรักอาจารย์พร

ณ วินาทีนี้ ถ้าอาจารย์ยังพูดได้ ท่านคงจะถามมวลศิษย์ว่า “บรรดาศิษย์ของอาจารย์ที่มีอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองนั้น จะมีใครบ้างไหมที่จะหาญกล้า อาสาสืบทอดเจตนารมณ์ของอาจารย์”

ถ้าจะให้แคมป์สนสุดสิ้น

พร้อมกับการสิ้นสุด

แห่งชีวิตมนุษย์ที่ชื่อ

พร รัตนสุวรรณ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ผมได้มีโอกาสฟังปาฐกถาธรรม ซึ่งแสดงโดยอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ (พระราชวรมนูณี) ท่านได้ยกบทกลอนบทหนึ่งให้เป็นอนุสติว่า

เดินตามรอยคนดี

ที่อยู่หน้า

มือเคยเลี้ยงเรามา

จงอย่าเผา

อย่าทอดทิ้งพวกพ้อง

พี่น้องเรา

คนโง่เขลาไร้สติ

อย่าริตาม

บรรดาศิษย์ของอาจารย์พรในนามมูลนิธิพร รัตนสุวรรณ ต่างยึดถือตามแนวทางนั้นโดยตลอด ๑๑ ปีที่อาจารย์จากไป ได้เดินตามรอยคนดีและสืบต่อเจตนารมณ์ของอาจารย์หลายเรื่อง ที่เด่นๆ สมควรนำมาเสนอ ณ ที่นี้ ได้แก่

พระนิสิต

๑. การสืบทอดการต้อนรับและอำนวยความสะดวกการปฏิบัติธรรมของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในทุกปี ตั้งแต่สมัยที่อาจารย์พร เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๑๙ จากจำนวนนิสิตในปีแรกๆ เพียง ๓๒ รูป จนปัจจุบันแต่ละรุ่นจำนวนประมาณ ๕๐๐ รูป รวมทั้งการปฏิบัติธรรมของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยเฉพาะเรื่องการปฏิบัติธรรมนั้น ปัจจุบันถือเป็นเรื่องสำคัญ เป็นจุดเด่น ของมหาวิทยาลัย ที่อาจารย์พร ได้ลงทุนลงแรงริเริ่มไว้ให้

๒. การจัดอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ทั้งในภาคงานสาธารณูปการและภาคจิตภาวนา จนถึงรุ่นที่ ๙ มีพระธรรมทูตผ่านการอบรม ประมาณ ๕๐๐ รูป และเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจยังวัดต่างๆ ในต่างประเทศ ยังแคมป์สนไปสู่ความเป็นนานาชาติ ระหว่างการอบรมงานสาธารณูปการก็ได้ก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้น ๕ หลัง

๓. สร้างอาคารปฏิบัติธรรม และสำนักงานมูลนิธิพรรัตนสุวรรณ เป็นตึก ๓ ชั้นบนที่ดิน ซึ่งอาจารย์ทัศนีย์ บุรุษพัฒน์ ได้ยกให้ จำนวน ๖ ไร่ครึ่ง ที่ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

๕ อาคารปฏิบัติธรรมสามโคก

๔. จัดสัมมนากำหนดทิศทางในการพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ในโอกาสที่มีอายุครบ ๒๕ ปีเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๓ และได้สร้างกุฏิสังฆเถระ อาคารแบบทรงไทยล้านนา เพื่อเป็นอนุสรณ์

ณ เนินพระสังฆเถระ และ สอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ สถานที่
บริเวณด้านหน้าพระเจดีย์อสิรภาพอนุสรณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

๕ สัมมนาปี ๒๕๔๓

๕. การจัดบรรพชาอุปสมบทกุลบุตร เป็นพระภิกษุ “ตระกูล
โพธิ” ที่ได้ตั้งพระศรีมหาโพธิ์และอุปสมบทในพระอุโบสถวัดไทย
พุทธคยา เพื่อถวายพระราชกุศลแด่องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช และอุทิศ
ส่วนกุศลแด่อาจารย์พร รัตนสุวรรณ หลังจากนั้นได้จาริกไปยัง
สังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่ง ได้แก่ สถานที่ตรัสรู้ที่พุทธคยา สถานที่
แสดงปฐมเทศนาที่สารนาถ สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานที่กุสินารา
สถานที่ประสูติที่ลุมพินีวัน ตลอดจนสถานที่ที่พระพุทธร่องค์ประทับนาน
ที่สุดที่วัดพระเชตุพนมหาวิหาร ได้บันทึกเหตุการณ์ไว้ในหนังสือชื่อ

๕ โพรธิภิกขุ

“สู่แดนพุทธภูมิ : บรรพชาแทบบาทพระศาสดา ได้ต้นพระศรี
มหาโพธิ์ ๒๔ ม.ค. - ๗ ก.พ. ๒๕๔๔ โดยคณะโพรธิภิกขุ”

รูปทำคัมภีร์

๖. ดำเนินการชำระคัมภีร์ อรรถกถา-ฎีกา สืบเนื่องจากงาน
ที่อาจารย์พรดำเนินการมา จนถึงลำดับที่ ๑๐๐ ซึ่งได้นำถวายมหา

วิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถานการศึกษาทาง
พระพุทธศาสนาเป็นเอกสารค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาตลอดมา

๗. จัดพิธีสาธยายพุทธปาฐะ ณ ลังคีติสถาน ประเทศอินเดีย
ในวันจันทร์ที่ ๓ กันยายน ๒๕๔๔ โดยอาราธนาพระเถรานุเถระ
จากประเทศไทย และพระสงฆ์ไทยที่พำนักศึกษาในประเทศอินเดีย
ไปสาธยายหัวข้อพุทธปาฐะ ณ ถ้ำลัดตบรรณคูหา ภูเขาเวภาร
บรรพต อันเป็นสถานที่ที่พระอรหันตสาวก ๕๐๐ รูป มีพระมหากัสสป
เถระ เป็นประธาน ได้กระทำปฐมมหาสังคายนา เมื่อพุทธปรินิพพานได้
๓ เดือน พระมหาเถระจากประเทศไทย ๑๕ รูป พระสงฆ์ไทยที่อินเดีย
๘๐ รูป ขรราวาสหญิงชาย ๓๐ คน อยู่ที่อินเดียระหว่าง ๑-๖ กันยายน
๒๕๔๔ นับเป็นการสาธยายหัวข้อพุทธปาฐะ ณ ถ้ำลัดตบรรณคูหา ที่มี
พระสงฆ์ไทยเป็นจำนวนมากที่สุด (ในโลก) อย่างไม่เคยมีมาก่อน
ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

ถ้ำลัดตบรรณคูหา

อนึ่ง เหตุการณ์ครั้งนี้ได้โยงไปถึงการสร้างวัดไทยราชคฤห์
สิริราชย์ ในเวลาต่อมา

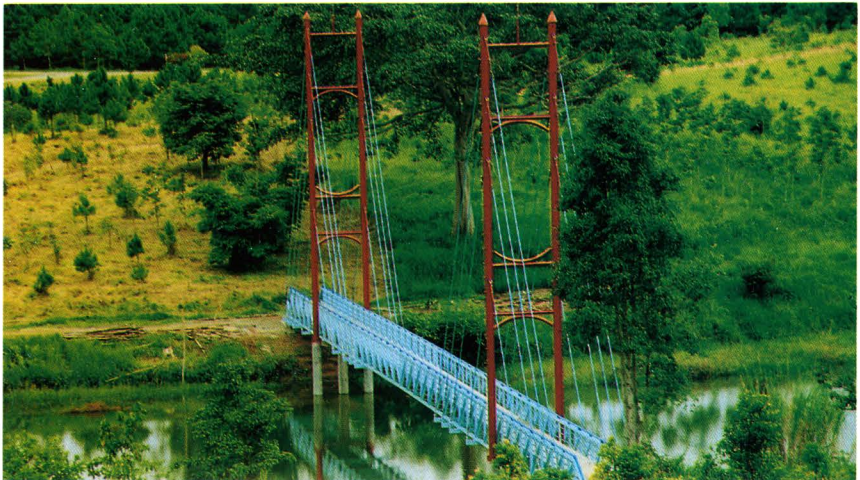
๘. ดำเนินการจัดสร้าง วัดไทยราชคฤห์สิริราชย์ ณ สถานที่
ใกล้วัดเวฬุวันมหาวิหาร เมืองราชคฤห์ รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย
นับเป็นวัดไทยแห่งแรกที่สร้างขึ้นในบริเวณวัดพระพุทธศาสนาแห่งแรก
ในโลก

๙. เปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ศูนย์พัฒนาศาสนา
แคมป์สน เป็นครั้งแรก งานโรงเรียนพุทธศาสนาซึ่งเป็นงานที่อาจารย์
พร ได้ริเริ่มจัดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.
๒๕๔๑

เด็กนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๑๐. การสร้างสะพานคนเดิน มรรค ๘ เป็นโครงเหล็กขนาดยาว ๖๒ เมตร ทอดข้ามสระน้ำใหญ่ เชื่อมต่อระหว่างเนินธรรมจักรและเนินสังฆเถระ เปรียบได้กับมรรคที่ทอดข้ามโสมงสารไปสู่แดนแห่งความสงบเย็น

☞ สะพานมรรค ๘

เอ๊ะ !!! ก็เยอะเหมือนกันนะครับ

และแล้วก็มาถึงตอนสุดท้ายของเรื่อง

ผมเขียนตอนสุดท้ายของเรื่องนี้ที่บันไดหน้าพระเจดีย์อิสรภาพอนุสรณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในเวลาบ่ายแก่ๆ วันหนึ่ง หลังจากที่ได้สวดมนต์ไหว้พระแล้ว ผมก็นั่งสมาธิชั่วคราว แล้วก็กลับไป

..... ผมเห็นมหาจุฬาฯ ใช้การบริหารแบบ CEO ผู้บริหารระดับสูง “ทุบโต๊ะ” ว่าผมต้องการสร้างแคมปัสให้เป็น CAMPUS

หนึ่งของมหาวิทยาลัยเรา มอบหมายให้รองอธิการ ไปดำเนินการ
ศึกษา FEASIBILITY STUDY มีปัญหาใดให้บอก

..... ลักครู่หนึ่งผมเห็นพระและฆราวาสกลุ่มหนึ่งกำลังประชุม
กำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์พัฒนาศาสนา ทั้งระยะสั้นและระยะยาว
สอดคล้องกับนโยบายผู้บริหาร ซี อี โอ

..... ภาพที่ผมเห็นต่อไป ผมก็เห็นการประชุมกำหนดขั้นตอน
การเข้า TAKE OVER ทั้งในเรื่อง MAN MONEY MATERIAL
MANAGEMENT อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการกำหนดโครงสร้าง
การบริหารที่เหมาะสม

..... ผมเห็นกลุ่มคนหลายคน กำหนดผังการใช้ที่ดินภายใน
ศูนย์ให้เกิดประโยชน์ที่สุด เช่นการหมุนเวียน การใช้ประโยชน์ของนิสิต
คณะต่างๆ รวมทั้งการวางแผน วางผัง เป็น แผนหลัก (MASTER
PLAN) อย่างกับที่รัฐบาลนายกรัฐมนตรัทักซิณ ชินวัตร สร้างเมืองใหม่
กรุงเทพฯ ๒ ที่จังหวัดนครนายก ทีเดียว

..... ผมได้ยื่นการสั่งการให้เจรจาขอใช้ที่ดินที่ราชพัสดุจาก
กรมธนารักษ์ โดยศึกษาลู่ทางจากประสบการณ์กรณีศึกษาของส่วน
ราชการอื่นเป็นแนวทาง แล้วให้รายงานโดยด่วน

เสียงระฆังทำวัตรเย็นดังขึ้น ผมสะดุ้งตื่น ยังสงสัยตัวเองว่า
ทำไมวันนี้เข้าสมาธิได้ลึกเหลือเกิน มีนิมิตเป็นเรื่องเป็นราว

เอ๊ะ ผมฝันไปนี่นา

มีเสียงกระซิบว่า “ความสำเร็จ” มีโซ่อยู่ที่ “การคิด” หรือ “การพูด” เท่านั้นนะ แต่อยู่ที่ “การทำ” แลมกระซิบเป็นภาษาอังกฤษ ด้วยว่า

“Vission with out Action is a dream, Action with out Vission waste the time, Vission with Action can change the world.”

อ้าว ตีนก็ตีน !!!!!

ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ใครๆ ก็ว่าเป็นเพชรในพงไพร เป็นเพชรเม็ดงามของมหาจุฬาฯ ควรยั้งนักที่จะนำไปประดับเรือนแหวน

ยามนี้ ผู้คนรอบข้างต่างจ้องอย่างตาไม่กระพริบ ภายใต้กระแสวัตถุนิยมที่รุนแรงของระบบนายทุน เพียงเราอ่อนล้าในช่วงข้ามคืน เพชรที่วางามนั้น ก็จะกลายเป็นริสอร์ท จนถึง เอ็นเตอร์เทนเมนท์คอมเพล็กซ์ไปในทันที

เห็นปานฉะนี้แล้ว โฉนมหาจุฬาฯ จะยังเพียงเก็บเพชรไว้ในตู้โชว์เท่านั้นเล่า ?????

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงนิพนธ์คำกลอนไว้บทหนึ่งว่า

ประวัติวีระบุรุษไชร์ เตือนใจ เรานา
ว่าอาจจะยังชนม์ เลิศได้
และยามจะบรรลัย ทั้งซึ่ง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้ แทบพื่น ทรายสมัย

..... สำหรับคนนำทางทางทางตั้งต้นให้คนต่อไป ที่ชื่อ พร
รัตนสุวรรณ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิญญาน ๔๓/๒ ถนนสามเสน
บางลำพู เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๐-๒๒๘๒-๒๐๒๕, ๐-๒๒๘๑-๑๓๐๖, ๐-๖๒๙-๑๙๕๑
โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๓๖๖๕

พทุ์ เว สรณั ยนติ
อารามรูกขเจตยานิ
เนตु โข สรณั เขมึ
เนตु สรณมาคคม
โย จ พุทธรณจ ธมมณจ
จตตาริ อริยสจจानि
ทุกขึ ทุกขสมุปปาतु
อริยณจภูจจกั मคคु
เอตु โข สมนั เขมึ
เอตु สรณมาคคม

ปพพตานิ वनानि ज
मनुससा गयतच्छिता
नेतु स्रणमुत्तमं
सपुपुतुगुखा पुमुज्जति
सङ्खणज स्रणं कटु
समुपपणाय पुसुसति
तुगुखसुस ज अतिकुगमं
तुगुखुपसुमकामिनु
เอतु สรณमुत्तมं
สพพतुगुखा पुมุจ्जति.^๑

มนุษย์ส่วนมากในเมื่อถูกภัยคุกคาม (หรือเกิดความกลัว หรือ ต้องการผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นต้องการลูกเป็นต้น) ก็มักพากันไปยึดถือ เอาภูเขา ป่าไม้ อารามหรือรูกขเจตีย์ (ที่ตนเองถือว่าศักดิ์สิทธิ์มีเทพเจ้า ลิงสถิตอยู่) เป็นที่พึ่ง สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด เพราะคนใดอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

ส่วนคนใดเข้าถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริยสงฆ์ สาวกแล้วถือเอาเป็นที่พึ่ง และเห็นแจ้งซึ่งอริยสัจสี่ ด้วยความเข้าใจ อันถูกต้อง กล่าวคือเห็นแจ้งซึ่งทุกข์เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และ อริยมรรคมีองค์แปดอันเป็นทางให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ สิ่งเหล่านี้แลเป็นที่พึ่งอันเกษม เป็นที่พึ่งอันสูงสุด เพราะคนใดอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่ง แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

^๑ พุ.ธ. ๒๕/๑๘๘-๑๙๒/๕๐-๕๑ มจร.

สะพานมรรค ๘

เชื่อมต่อบริเวณเนินธรรมจักรและเนินสังฆมณฑระ
ศูนย์พัฒนาสาธิตนาแควบ่สน อำเภอบางเคี้ยว จังหวัดเพชรบูรณ์